

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צד.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה פא

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

שהם בחי' חסדים כנ"ל, להדיבור שהוא בחי' גבורות כנ"ל. וזהו בחי' יוסף כנ"ל, וע"כ נאמר ביוסף [א] **ומבלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו**, כי יוסף הוא כלול מבחי' ידיו ורגליו, שהם בחי' החכמה והדיבור. כי ידיו זה בחי' חכמה בחי' קודש כמ"ש [ב] **שאו יריכם קודש**, ורגליו זה בחי' הדיבור וכו' כנ"ל. ע"כ צריכין לעסוק בתורה ובעבודת ה' במסירת נפש ובפרט בשעת התפילה, שעיקר שלימות התפילה הוא להתפלל במסירות נפש [ג], שיוכין למסור נפשו על ק"ה. כי מסירת נפש על ק"ה, בוודאי מרוצה כ"א מישראל אפי' הקל שבקלים [ד] כנ"ל (וכמו שכבר ראינו בחוש בדורות שלפנינו שכמה אנשים קלים ופחותים מסרו נפשם ומתו על ק"ה אשרי להם) ותיכף כשמרוצה למסור נפשו על ק"ה, נתעורר בחי' שלום בחי' יוסף כנ"ל. ועי' יבולין לדבר, דהיינו לקשר המחשבה אל הדיבור, שזה עיקר הקדושה כנ"ל, שזוכין לזה ע"י שלום כנ"ל. וזהו **בונה ירושלים ה'** [ה], ירושלים הוא בחי' הדיבור וכו' כנ"ל. ה' הוא בחי' מוחין כנ"ל. היינו לזכות לקשר המוח אל הדיבור, שזהו בחי' **בונה ירושלים ה'** שהמוחין בונין הדיבור דקדושה. זה זוכין ע"י **נדחי ישראל יכנס** [ו], זה בחי' מסירת נפש על ק"ה, שכל הנדחין מקדושת ישראל, כשרוצין להעבירם על דת ה"ו, אזי נתעוררין תיכף, ומוסרים נפשם על ק"ה, נמצא שע"י ק"ה נכנסין כל הנדחין מקדושת ישראל לתוך הקדושה, שזהו בחי' **נדחי ישראל יכנס**. ועי' **בונה ירושלים ה'**, כי ק"ה הוא בחי' שלום, שע"י יבולין לקשר המחשבה אל הדיבור, שזהו בחי' בונה ירושלים ה' כנ"ל:

נמצא שיוצא לנו מזה עצה נפלאה לעבודת ה' ובפרט בשעת התפילה, שכשאדם רואה שאינו יכול להתפלל כלל, ולקשר המחשבה אל הדיבור. אזי יזכיר א"ע שהוא בוודאי מרוצה למות על ק"ה, כי אע"פ שהוא כמו שהוא, אפי' אם הוא בדיומא התחתונה מאד. אעפ"כ, אם היו רוצים להעבירו על דת לגמרי ה"ו, בוודאי ה' מוסר נפשו על ק"ה. כי על זה מרוצה אפי' פושעי ישראל למות על קידוש השם ולא לעבור על דת ה"ו, כאשר ראינו בחוש פעמים אין מספר וכנ"ל. ותיכף כשיזכיר א"ע שרוצה למסור נפשו על ק"ה, עי' יתעורר בחי' שלום בחי' יוסף שהוא בחי' התחברות המוח והדיבור כנ"ל. וע"כ עי' יוכל להתפלל ולקשר המחשבה אל הדיבור וכנ"ל: וכן שמעתי מפיו הק' שאמר זאת בתוך שיחתו הק' לדבר פשוט שצריכין להתפלל במסירת נפש:

פא [ז] (במדבר יג) **עלו זה בנגב וראיתם את החר מה הוא** [ח], ופי' רש"י פסולת א"י: **הכלל** הוא, שהדיבורים של צדיק שמדבר בתורה או בתפלה נקרא א"י, כי ארץ היא בחי' נפש, כמ"ש (תהלים קמג) **נפשי כארץ וכו'**. ונפש הוא

עלו זה בנגב פא הנעלבים פב

מוהר"ן צד.

בחי' דיבור, כ"ש (ש"ה ה) **נפשי יצאה בדרבך**. וכשהצדיק מדבר בתורה או בתפלה נקרא א"י. והדיבורים שהוא מדבר עם המון עם בשיחת חולין, [ז] הוא נקרא "פסולת א"י". ולמה מדבר שיחת חולין, כדי לקשר את המון עם אל הדעת, [ח] שהוא בחי' הר דאיתא בנגמ' אין הר [ט] אלא בית המקדש, שנאמר [י] **החר המושב הזה והלבנון**. וביהמ"ק הוא בחי' דעת, דאית' בנגמ' (כרכות לג) כל מי שיש בו דעת כאלו נבנה ביהמ"ק בימיו שביהמ"ק ניתן בין שתי אותיות ודעת ניתן בין שתי אותיות. כי ע"י תורה ותפלה א"י לקשרם אל שרשם, מחמת שהם רחוקים מן האמת. כדאיתא בתלמי המלך (מוגילה ט) כשהושיב ע"ב זקנים לכתוב לו ספר תורה, וכתבו כולם אלקים בראשית וכו'. כי הוא רחוק מן האמת, והוצרכו להפוך את הצירופים. כך הצדיק שרוצה לקשר את המון עם הרחוקים מן התורה האמתיות, צריך לדבר עמהם שיחת חולין [יא], ולהלביש בהם התורה, רק שהוא מדבר בצירופים. ונקרא פסולת ארץ ישראל, כי אף שהם פסולת ארץ, אעפ"כ יש בהם תורה שהיא בחינות ישראל: וזהו פי' הפסוק, **עלו**, היינו שאתם המון עם עולים. זה **בנגב**, זה, הוא בחי' הצדיק, כ"ש [ב] **כי זה כל האדם** ודרו"ל (שבת ל) שכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה. היינו הצדיק הוא בנגב, היינו פסולת א"י, היינו שיחת חולין. ועי' יוכל לקשר אתכם, וראיתם **את החר**, היינו הדעת הנ"ל: ועוד כי לפעמים הצדיק נופל ממדרגתו, וכשבא אחד מן המון עם, ומדבר עמו דברים של חבלי העולם, והצדיק נהנה ממנו, אז הוא מחי' להצדיק, והצדיק בא למדרגתו, ואחר כך יכול הצדיק להעלותם לבחי' הדעת. וזהו **עלו זה**, היינו כשהצדיק צריך לעלות למדרגתו, צריך אתה להיות **בנגב**, היינו לדבר עמו שיחת חולין כדי להחיותו, ועי' **וראיתם את החר**, שיוכל אז הצדיק לקשר אתכם לבחי' דעת הנקרא הר כנ"ל:

פב [יב] **איתא** (שבת פח ע"ב) [יג] בנגמרא הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם מושיבים יעליהם הכתוב אומר [יד] ואוהביו כצאת השמש בגבורתו:

הנה נודע, כי יש שלש קליפות רוח **סערה וענן גדול ואש מתלקחת** [טז]. וקליפת נוגה היא בין השלש קליפות ובין הקדושה [יז]. ולפעמים נכללת בקדושה ולפעמים נכללת בקליפה, והיא בבחי' נשמת העשוקים וד"ל [יח]. וזהו בחי' סדרי בראשית, שלש שני ערלה [יט], כנגד השלש קליפות הנ"ל, ורבעי [כ] הוא כנגד נוגה. והוא בחינות השמ"ל [כא], כי לפעמים נכללת במ"ל אורות. וזהו סוד מילה, כי יש שלש עורות, הם ג' קליפות. ועוד דק רביעי, בחינות נוגה [כב]. וכל ההרפות הבאים

תורה אור
בראשית מקץ מא (מד)
ויאמר פרעה אל יוסף אני
פרעה ובלעדיך לא ירים איש
את ידו ואת רגלו ככל ארץ
מצרים:
תהלים קלד (ב) שְׁאוּ יְרִיכֶם
קֹדֶשׁ וְיִבְרֹכוּ אֶת יְדֹוּךְ:
תהלים קמו (ב) בֹּנֵה יְרוּשָׁלַם
יְדֹוּךְ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס:
תורה פא
במדבר יג (י) וְיִשְׁלַח אֹתָם
מִשֶׁה לְתוֹר אֶת אֲרָץ כְּנָעַן
וְיֹאמְרוּ אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנִגְב
וְעֲלִיתֶם אֶת הַהָרִ: (יה)
וְרֹאיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֵה הָיָה
וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַתְּקוּן
הוּא הַרְפָּה הַמְּעַט הוּא אִם
רַב:
תהלים קמג (ו) פְּרִשְׁתִּי יְדִי
אֲלֵיךְ נַפְשִׁי כְּאֲרָץ עֲצִיבָה לָךְ
סְלֵה:
שיר השירים ה (ו) פְּתַחְתִּי
אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי תִמַּס עֲצִב
נַפְשִׁי יָצָא בְּדַבְרוֹ בְּקִשְׁתִּיהוּ
וְלֹא נִקְּאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא
עָנָו:
דברים ג (כה) אֶעֱבְרָה גָּא
וְרֹאִיָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב
הַזֶּה וְהַלְבַּנּוּ:
קהלת יב (ג) סוּף דָּבָר הַפֶּל
נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים יָרָא וְאֵת
מַצּוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי יֵה קֵל
הַאֲדָם:
שופטים ה (לא) כֵּן יֵאבְדוּ
כָל אוֹיְבֵיךָ יְדֹוּךְ וְאֶתְבִּי
כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ וְתִשְׁקַט
הָאָרֶץ אֲרָבָעִים שָׁנָה:
יהווקאל א (ו) וְאָרָא וְהִנֵּה
רוּחַ סַעֲרָה בָּהָה מִן הַשָּׁמַיִם
עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקְחֶת וְנֹגַהּ
לוֹ כִּסְבִּיב וּמִתּוֹקָה כְּעֵין
הַתְּשֻׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

^א בראשית מא מד
^ב בתולד- ובלעדיו(כלשון הפסוק)
^ג תהלים קלד ב'
^ד עיין בעש"ט עה"פ ח' נח עמוד התפלה אות מא וא"לך, ועיין לקוטים יקרים לגמדי ממעוררית מאות לא כמה אותיות.
^ה לשון חז"ל בקהלת רבה א ח' ובפרש"י בראשית כט כ עה"פ הבא את אשתי ואבואה, העתיקו משם בהביאו דברי הגדרש ב"ר ע' יח
^ו אג"פ שבני"ל כל התוספת הוה בסוגרים מרובעת מדיה ונראה עד הסוף הוסיף מוהר"גית בתקפא, כאן סגר בסוגרים עגולות את הדוגמא שמביא בחור ביאורו.
^ז תהלים קמו ב'
^ח סוף הפסוק הנ"ל
^ט לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
^י גם בדפדפוי- וראיתם את החר מה הוא ופי' רש"י, ובתולד- ועלייתם את החר וראיתם את הארץ מה הוא ופי' רש"י. ומתולד- ועלייתם את החר ופי' רש"י

^{יא} עיין בפסוק שרבינו שינה אותו ולפי' צ"ע איך לקרא הוא או היא כי בפסוק הכונה לארץ וכתבי הוא ומנוקד היא אבל לפי רבינו אולי הכונה לחר
^{יב} מתורצו- בתפילה
^{יג} עיין ע"ז ט: ותורה ס' אות ו' ומי מוהר"ן אות רגג ואת תריד ושיש"ק ח"א אות תמו
^{יד} בדפדפוי- ותולד- פסולת, בתקפא נראה כתוב- כסולת
^{טו} עיין תורה צא תנינא
^{טז} בתשכט כתב כאן בפנים בסוגרים- (צ"ל לבנון, ע' גטין נו, וע' ילקוט פ' ואתחנן בשם ילמדנו), ואמנם כן פרש"י שם לבנון זה ביהמ"ק. וכן הוא ביומא לט: שמלבין עונותיהן וכו'. אבל עיין ילקוט שמעוני עה"פ הוה דברים פ"ג רמז תתסו החר זה ביהמ"ק. ועיין פסחים פח. מדרש תולעים (שוחר טוב) ממור פא אברהם קראו הר, ועיין תנא דבי אליהו וטא פתק יז הובא בבחי' שמות טו טו ביהמ"ק קנינו שנאמר הר זה קנתה ימינו]
^{יז} דברים ג' כה
^{יח} בתשכט- ותפילה
^{יט} דגל מתנה אפרים פרשת מצרע בשם הבעש"ט. ועיין בעש"ט עה"ת בראשית אות קיא ובאר מים חיים שם אות פט
^כ * קהלת יב יג
^{כא} גם בדפדפוי- וראיתם, בתולד ומתולד- ועלייתם (כלשון הפסוק)
^{כב} מתולד- למדריגתו
^{כג} מתולד- למדריגתו
^{כד} גם בדפדפוי- וראיתם, בתולד ומתולד- ועלייתם (כלשון הפסוק)
^{כה} לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
^{כו} לשון רבינו הוא לשון עיני יעקב שם וקרוב לזה ביומא כג. וגיטיין לו: הַתְּעַלְבִּין וכו' אבל בשבת הלשון עולבין ואינן עולבין
^{כז} בתולד הוסיף כאן- עושים מאהבה (כלשון הגמ')
^{כח} שופטים ה' לא

מאמר על זה בנגב וראיתם את ההר

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי
והיכן נאמרה

פתיחה

בתורה זו מבאר רבנו שכמו שהדרך להכיר את ארץ ישראל היא תחילה דרך הנגב שהוא פסולת ארץ ישראל, כך הדרך להבין את דברי התורה של הצדיק ולקבל ממנו דעת, היא תחילה דרך השיחות חולין שלו.

ליקוטי הלכות

ח"מ חזקת מטלטלין ה' טו ועל פן עקר ההדור הוא בהארתו, פי הצדיק בעצמו אין לנו בו שום תפיסה כלל רק משיחותיו הקדושות ותורתו הקדושה הוא מוריד עצמו אלינו בכמה מיני השתלשלות, על ידי זה מבינין שראוי להאמין בו, שעל ידי זה נתחזק האמונה הקדושה בה' יתברך ותורתו הקדושה, פי בכל דור ודור עקר האמונה נמשכת על ידי הצדיק האמת הגדול במעלה, ועל פן בהלולב אין לוקחין עקר הפרי פי אם העלין שהוא הלולב שהוא כפת תמרים, פי בהצדיק בעצמו, בחינת צדיק כתמר יפרי, אין לנו בו שום תפיסה רק כל הארתו בהעולם הוא על ידי העלין והלולבין שהם בחינת שיחת חלין, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק: "ועלה לא יבול", שאפלו שיחת חלין של תלמיד חכם צריכין למוד, הינו פנ"ל, פי כל דבוריו ומעשיו הנראין כפשוט יש בהם רזין וגם אפלו התורה שהוא מגלה נחשבת גם כן בערך קדשת השגת הצדיק בעצמו בפנימיותו בבחינת עלין ולולבין שאצל הפרי, פי פנימיות עצם השגתו ונעלה מאד מאתנו וכמו ששמעתי מפיו הקדוש. ודיקא על ידי בחינת לולב שהוא בחינת עלין אצלו, בחינת שיחות, בחינת פי עדיף שיחה לי, על ידי זה מקשר עליונים ותחתונים כנ"ל עד שמאיר בהעולם כבוד הדר מלכותו שהוא בחינת הדור האתרוג שהוא בחינת מלכות כידוע.

ח"מ גניבה ג' ט' על פן צינתה התורה להביא קרבן משעורים דיקא שהוא העמר שעורים שהוא מאכל בהמה שהוא בחינת המתקת הדין בשרשו, שזהו בחינת התעוררות השנה על ידי ספורי מעשיות דיקא שהוא גם כן בחינת המתקת הדין בשרשו שהצדיק מוריד את עצמו ומלביש את עצמו ואת התורה בספורי מעשיות של העולם ובמלין דחל ומדבר עם העולם שיחת חלין. וכל זה פרי לעוררם ולהקיצם פי אי אפשר להתחבר עמהם ולעוררם פי אם כשמוריד עצמו אליהם לדבר עמהם מעניניהם שהם עניני חל וספורי מעשיות ועל ידי זה דיקא מעוררם משנתם ומחזירם בתשובה וכמוכא מזה בדברי רבנו זכרונם לברכה בכמה מקומות. נמצא שהצדיק מתקנם ומחזירם בתשובה במה שקלקלו דיקא, דהינו בעניני חל ובמלין דעלמא שזהו בעצמו מחזירם בתשובה על ידי שעוסק עמהם בספורי מעשיות של עניני חל דיקא כנ"ל.

הקדמה

רבנו מבאר שהצדיק כשרוצה לקרב רחוקים כיון שעדיין רחוקים מהאמת א"א לומר להם תורה, אלא לקרב אותם ע"י שיחות חולין, שגם הן תורה אבל בצרופים שנדמים לשיחת חולין, ואדרבה היא תורה גבוהה מאד הפועלת ישר בלב ולא דרך השכל, ועי"ז מכניס בהם התעוררות לקדושה בדרך נעלמת, כידוע הכלל שככל שהתורה גבוהה יותר יש בכוחה לרדת נמוך יותר, והצדיק מלביש בשיחות חולין את התורה הגבוהה הנעלמת בתוך ההסתרה שבתוך ההסתרה¹ ועי"ז מוכיח ומקרב ומלהיב את רחוקים בדרך נעלמת (כמבואר בשיחות הר"ן קכד שמי שהקשיב אפילו לשיחות חולין של רבנו היה נכנס בלבו כלבת אש ממש ונמשך להקב"ה) והרמז לזה בפסוק שאמר משה רבנו למרגלים כששלח אותם לרגל את ארץ ישראל, "עלו זה בנגב ועליתם את ההר. וראיתם את הארץ מה היא וכו'". אלא שרבנו משנה קצת את הפסוק ובמקום "ועליתם את ההר" כתב וראיתם את ההר מה הוא².

ורבנו דורש שרמזו כאן שכשהצדיק רוצה לקרב רחוקים וללמדם דעת, הוא מייעץ להם תחילה לשמוע שיחות חולין וספורי מעשיות מהצדיק לפני שבאים לשמוע תורה. כי דברי התורה של הצדיק נקראים ארץ ישראל

¹ ה' ער' ח' בסלו תשפב ירושלים

² עינין תורה נו' אות ו' ואות ז' שהצדיק מעורר לתשובה את הרחוקים שנפלו להסתרה שבתוך הסתרה, ע"י התורה הנמצאת שם שהיא גבוהה מאד דייקא כיון שהיא בתוך קליפות. והצדיק מהפך אותה לתורה. ולפי המבואר כאן נראה שעושה זאת ע"י שיחות חולין שמלביש בהן את התורה הזו.

³ אע"פ שבמהדורות של השנים תרלד ותרלו תקנו את הלשון כמו שהוא בפסוק "ועליתם את ההר" ובתלמוד גם השמיטו את המילים "מה הוא", נ"ל כיון שמוהר"ת העתיק את גרסת מהדורת תקסח וחזר על זה בג' מקומות בתורה, שרבנו התכוון בדווקא לשנות מהכתוב. ועינין מה שכתב ביאור הליקוטים על תורה י' אות ה'. ואין הכוונה שזה מוכרח אלא עדיין הוא ספק, וכמבואר בהקדמה לליקוטי מוהר"ן מדוייק.

והשיחות חולין של הצדיק נקראים פסולת ארץ ישראל וזהו שאמר משה רבנו למרגלים תחילה "עלו זה בנגב" שהיא פסולת ארץ ישראל, ואח"כ "ועליכם וראיתם את ההר ואת הארץ מה היא",

שיחות החולין של הצדיק המכונה נגב דהיינו פסולת א"י כמבואר בפרש"י שם בפסוק יז, ושם בפסוק כב/ו פרש"י מבואר שהכוונה לחברון שאין לך טרשין בא"י יותר מחברון לפיכך הקצוה לבית קברות. דהיינו הכוונה שהיא ארץ סלעים שאינה מגדלת פירות, ואילו שבח א"י שבו נמשלו דברי התורה של הצדיק היא ארץ מגדלת פירות. ונראה לפרש כי שיחת חולין אינה פרי מתוק, כדברי תורה, והיא כמו ארץ טרשין שאינה עושה פירות, כי א"א ללמוד אותה כמו דברי תורה של הצדיק שמבין דבר מתוך דבר ומחדש והן פרים ורבים כארץ המגדלת פירות.

ומי שרחוק מהאמת וכ"ש כשבלבו טינא כתלמי המלך א"א לקרב אותו אלא ע"י שיחות חולין הקרובין אל לבו, והכי נמי המרגלים לא התבטלו לצדיק וחשבו שמבינים טוב יותר מה הטוב לכן לא עלו בנגב ולא באו לחברון אלא רק כלב הלך לבדו, לכן כשראו את הר ואת הארץ ראו בה בית קברות, כמבואר שם (במדבר יג לב) שהקב"ה עשה עמהם חסד שהעסיק את יושבי הארץ בקבורה והם פרשו שהיא ארץ אוכלת יושביה/ו.

עוד מבואר שההר הוא בית המקדש דהיינו שער השמים בית הדעת המתגלה בדברי התורה של הצדיק האמת, אבל דבריו סתומים למי שרחוק מהאמת ומפרשם לפי תאוות לבו, בבחי' שא"א להשיג קדושת א"י אלא ע"י הקדמות/ו, תחילה דרך הנגב שהוא פסולת א"י, דהיינו הגרוע שבארץ ואעפ"כ היא קודש קודשים ביחס לחול, שאע"פ שהיא מערת המכפלה (סוף המדרגות כמו כפל האימרא שבבגד) בית קברות ששם הקדושה היא בבחי' קסטא דחיותא שיש על הקבר אבל היא שערי גן עדן/ו כידוע, כך גם שיחות החולין של הצדיק היא תורה גבוהה מאד אבל נעלמת בצרופי שיחות חולין וסיפורי מעשיות, אעפ"כ הוא שערי ג"ע שפועל בלב השומע בדרך נעלמת התעוררות נפלאה של תשובה.

בגמ' ע"ז יט: אמרו שיחת ת"ח צריכה תלמוד שנאמר ועלהו לא יכול, ונראה לבאר שזהו שהמרגלים לקחו מפרי הארץ דייקא ולא התחילו מעט מעט תחילה להריח העלים עד שתתיישב בהם קדושת ארץ ישראל. כי בפירות א"י יש קדושה עצומה כמבואר בב"ח אור"ח סימן רח שראוי לחמוד את א"י אפילו כדי לאכול פרותיה, כמבואר שם שעל כן אין למחוק בברכה מעין שלש את התיבות והעלנו לתוכה ושמחנו בבניינה ונאכל מפריה וכו', כי יש קדושה עצומה בפירות א"י/ו. והיא רבוי אור למי שלא מתבטל לצדיק, כמו המרגלים, שאע"פ שמצאו בה פירות ענקיים ונפלאים רמון ותאנה בגודל מאה עשרים סאה, הוציאו דייקא על ידם את דבת הארץ לומר שפרותיה משונים (פרש"י שם פסוק כג/ו).

כי אע"פ שמשה רבנו ציווה אותם עלו בנגב תחילה מבואר במדרש במדבר רבה טז יא שהמרגלים הגיעו סמוך לחברון וראו ענקים ונתייראו. ועי"ש רד"ל שעל כן לא עלו ורק כלב עלה להשתטח על קברי אבות. וכן כתוב

^ד רש"י על במדבר יג כב – שבע שנים נבנתה – (סוטה לד) אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקצוה לקברות מתים ואין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שנא' (בראשית יג) כגן ה' כארץ מצרים וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים שנא' (ישעיה ל) כי היו בצוען שריו והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים:

^ה רש"י (לב) אוכלת יושביה – בכל מקום שערבנו מצאנום קוברי מתים והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו:

^ו עיין תורה מ' תנינא שטעם ארץ ישראל יכולין לצייר רק לפני מי שידוע טעם שכל, כגון לומדים אפילו בחכמה חיצונית ומרגישים טעם שכל.

^ז עיין תורה רפו שחכמה תתאה היא גן, וחכמה עילאה עין, ושערי ג"ע טבעו בארץ, וע"י לימוד פוסקים מקימים את השערים שטבעו בארץ. ולפי המבואר כאן אולי אפשר לומר, שהתורה של הצדיק היא חכמה תתאה שבה מלוכש חכמה עילאה, כמבואר בתורה ל', והשערים הן השיחות חולין של הצדיק, והכי נמי כשהצדיק מלמד הלכה זה בחי' שיחות חולין שלו ביחס לדברי תורתו שהן דעת אמת. כי לימוד הלכה הוא הכניסה ליהדות בחי' שערי ג"ע בחי' עלו זה בנגב, פסולת הארץ ואח"כ לתורה הגבוהה של הצדיק שהיא גן ועדן בחי' קדושת א"י בעצמה.

^ח ב"ח אורח חיים סימן רח – כתב הטור ויש אומרים (בברכה מעין שלש) ונאכל מפריה ונשבע מטובה ואין לאמרו וכו'. תימה הלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ כי על כן הזהיר ואמר בסוף פרשת מסעי (במדבר לה לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל ואמר אם תטמאו את הארץ נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה וכבר נסתלקה השכינה מקרב הארץ אשר אני שוכן בתוכה ממש בגוף הארץ נסתלקה מפני הטומאה שטימאתם אותה ונמשך מזה כי גם כן אנכי מסלק שכינתי מתוך בני ישראל כי עד עתה היכל ה' המה היו בני ישראל לפי שהשכינה היתה שורה בקרבם ממש ועתה באכלם פירות היונקים מטומאת הארץ נסתלקה השכינה כי כשהטומאה נכנסת עם אכילת פירות בתוך בני ישראל יוצאת כנגדה הקדושה מקרב ישראל ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה:

^ט רש"י במדבר יג כג – וישארו במוט בשנים – ממשמע שנא' וישארו במוט איני יודע שהוא בשנים מה ת"ל בשנים (סוטה לד) בשני מוטות הא כיצד שמונה נטלו אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו כשם שפריה משונה כך עמה משונה ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל (יהושע ד) הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל ושקלום רבותינו משקל כל אחת מ' סאה וגמירי טונא דמדלי אינש על כתפיה אינו אלא שלישי משאוי ממשאוי שמסייעין אותו להרים:

(במדבר יג כב) ויעלו בנגב ויבוא עד חברון משמע שרק אחד מהם בא, והשאר לא באו חברון אלא עקפו אותה בגלל ששם ילידי הענק אחימן ששי ותלמי. ולפי מובן כיון שלא קיימו את עצת משה אלא עקפו את הפסולת והלכו מיד לקדושת הארץ טעו בה בגלל רבוי אור.

המרגלים אחרי שנה שלימה שהם בהנהגת מעל הטבע מוקפים ענני כבוד שמכבסים ומגהצים בגדיהם ומי באר מרים הולכים עמם והמן יורד להם משמים בכל יום, קשה היה להם להשיג מעלת א"י שעם כל קדושתה העצומה דייקא בה יהיו איש תחת גפנו ותאנתו ויצפו למטר השמים ובזעת אפיהם יאכלו לחם, ואולי על כן ציוה עליהם משה תחילה לעלות לחברון לבית קברות להזיכר ביום המיתה לזכור ששער השמים הוא לא המדרגה הנגלית וההצלחה אלא המסירות נפש מתוך הדחק דייקא כמו האבות הקדושים שזכו למדרגתם לא ע"י הנהגת מעל הטבע אלא שמסרו נפשם לעמוד בניסיונות קשים. וזה בחי' בני אדם שסוברים שרק ע"י לימוד תורה גבוהה יזכו לשכר עוה"ב והצדיק מקרב אותם דייקא ע"י שיחות חולין להתבטל לצדיק ולעמוד בניסיון הביזיונות והכישלונות שדייקא ע"י שנופל ולא מתייאש, מזה נעשים הכלים הנפלאים שהם שערי ג"ע.

לכאורה כיון שפסולת א"י דומה לשיחות חולין של הצדיק לכן אדרבה גם מי שרחוק מהאמת ראוי לו להרגיש נעימות גדולה מהשיחות של הצדיק האמת, וא"כ מדוע המרגלים לא את האור הגדול של מערת המכפלה אלא את ילידי הענק שבה, הרי ידוע ששם קבורים האבות הקדושים, ובוודאי המרגלים מדור דעה דור המדבר שזכה לדעת עצום של משה היו קדושים נוראים ורק לפי גודל מעלתם נחשבו לחוטאים אעפ"כ אפשר ללמוד מהם אלינו, שמי שמתקרב לצדיק וטינה בלבו לא יועיל שום עצה ושם שיחה וספורי מעשיות של הצדיק עד שיוציא את הטינה מלבו. וכמו עפרון שהאור הנפלא שבמערת המכפלה שהיא שער השמים, ומשם עולות הנשמות לג"ע היה חשוך אצלו ורצה להפטר ממנו כמבואר בזוהר חי שרה קכח. ומי שהאור הנפלא של הצדיק חשוך אצלו דומה לעפרון כמבואר בתורה יז/א.

ואולי גם רמז כאן רבנו שאת הליקוטי מוהר"ן צריך להתחיל ללמוד מהסוף להתחלה כי בסוף יש שיחות שהם עצות שקל להבין בחי' שיחות חולין של רבנו ואח"כ להתחיל ללמד את התורות הקשות יותר. מאידך יש שמחמת עצלות וסקרנות מבטלים יותר מדאי מעבודת ה' ולימוד תורה, לחפש אחר שיחות/ב.

עד כאן ההקדמה

*

תורה פא [י']

(במדבר יג) עלו זה בנגב ויראתם את ההר מה הוא [טז], ופי' רש"י פסולת

א"י:

^א במדבר פרק יג (כב) ויעלו בנגב ויבוא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: ^א תורה יז אות ב' – כי לפעמים יש שנחשף אצל אחד אור הצדיק, ואינו זוכה להבין ולראות אורו הגדול; ואף שהוא אצל הצדיק, אינו יכול לטעם ולהבין ולראות אורו הגדול של הצדיק, שעל ידו יוכל לבוא לתכלית הטוב, וכמו שמצינו גבי עפרון, שמקום מערת המכפלה, שהוא שער גן עדן, שדרך שם עולין כל הנשמות, ואורו גדול מאד, אף על פי כן אצלו היה מקום חשך ואפלה, ועל פן מכרו בשמחה רבה לאברהם, כמובא (זהר חי שרה קכ"ח). וכמו כן שנחשף אור הצדיק, שהוא מאיר בכל העולמות, מפל שכן בעולם הזה, ואף על פי כן אצלו אינו מאיר כלל, אדרבא הוא חשך אצלו וזה מחמת עבירת המעשים ובטילות השכל, שעל ידי מעשים רעים נתחשף שכלו בבטילות, דהיינו דעות נפסדות וחכמות נכריות, כמו שכתוב (ירמיה ד): "חכמים המה להרע, ולהיטיב לא ידעו", כי על ידי מעשיהם הרעים אינם יכולים להשתמש כלל בשכלם להיטיב, כי אם להרע, ועל ידי בטילות השכל, על ידי זה אינו יכול לראות ולהבין אור הצדיק:

^ב שיח שרפי קודש ח"ו אות תסז – רבי לוי יצחק זצ"ל היה אומר כל ענין ידיעת השיחות והספורים מרבנו ואנשי שלומנו תועלתם רק לתוספת על עקרי הדברים של רבנו, ואין שום ענין בחפוש אחר עוד שיחה וספור ועוד שיחה, כי העקר הוא רק לעסק בעבודת השם יתברך בעשייה ממש, ואז יעוררו כבוד השם יתברך שידע מה שצריך לדעת, ואמר על עצמו שהוא עצמו לא היה שקוע בחפוש אחר השיחות והספורים אלא שם לב להקשיב וממילא כבר שמע מה ששמע, כי העקר יסוד רבנו וההתקרבות אליו היא ההנהגות למעשה ובפעל ממש, ומי שהכירו ידע והבין שאכן כך היה אצלו פני הדברים. ואמר לאחד כמו שאני יודע מעלת חשיבות השיחות והספורים, כן אני יודע שיכול האדם להגיע לשלמותו בלי לדעת בדוקא את אותם שיחות והספורים בחשאי מפה לאן.

^ג לשון החברים לא ידוע מתי ותיכן נאמרה

^ד במדבר פרק יג (יז) וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר: (יח) ויראתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב:

רש"י (יז) עלו זה בנגב הוא היה הפסולת של ארץ ישראל שכן דרך התגרים מראין את הפסולת תחלה ואח"כ מראין את השבח:

בעל הטורים – (יז) את ההר – בגימטריא תורה שתעמוד להם זכות התורה:

^ה גם בפסוק ויראתם את ההר מה הוא ופי' רש"י, ובתלמודי ועלייתם את ההר וראיתם את הארץ מה הוא ופי' רש"י, ומתלמודי ועלייתם את ההר ופי' רש"י

רוצה לומר שמשנה רבנו כששלח את המרגלים ציווה עליהם להיכנס לארץ ישראל דרך הנגב כדרך הסוחרים שתחילה מראים לקונה את הפסולת ורק אח"כ את הסחורה היפה. ורבנו מבאר שהדבורים של הצדיק הם בחי' ארץ ישראל אבל כשרוצה לקרב רחוקים אזי תחילה מדבר עמהם דברי חולין שהם בחי' פסולת ארץ ישראל. וזה "עלו זה בנגב" הצדיק נקרא "זה" כשמקרב רחוקים תחילה עולה "בנגב" דהיינו שיחות חולין. ועי"ז אח"כ מקשר אותם לדעת דהיינו "וראיתם את ההר"

הכלל הוא, שהדיבורים של צדיק שמדבר בתורה או בתפלה נקרא א"י ארץ ישראל, כי ארץ היא בחי' נפש, כמ"ש (תהלים קמג) וי' נפשי כארץ וכו'. ונפש הוא בחי' דיבור, כ"ש (ש"ה ה) נפשי יצאה בדברו. נמצא ארץ הוא בחי' דבור, וכשהצדיק מדבר בתורה או בתפלה"י נקרא א"י.

והדיבורים שהוא מדבר עם המון עם בשיחת חולין, [י"ט] הוא נקרא פסולת א"י. דהיינו שהם פסולת רק ביחס לדברי תורה, אבל שם ישראל עליהם, ויש בהם הרבה תורה אלא שהיא בצרופים שונים שנדמה לדברי חולין וסיפורי מעשיות, למי שלא יודע להעמיק בהם/כ"א. ואעפ"כ מעורר את הלב ליראת שמים/כ"ב. ועיין שכשאמר רבנו תורה ס' רמז לאנ"ש שכיון שלא מתעוררים כראוי מדברי תורתו יתחיל מעתה לעוררם ע"י סיפורי מעשיות/כ"ג. ועל כן אמרו בגמרא ששיחות חולין של ת"ח צריכה תלמוד כמ"ש ועלהו לא יבול, דהיינו שהיחס של שיחת חולין לדברי תורה הוא כמו היחס בין פרי לעלה שלו, דהיינו ביחס בין הטעם לריח. שהטעם הוא מושג בחוש גס אבל ריח מושג בחוש דק כמבואר בגמ' שמהריח נהנית הנשמה הכי נמי שיחות חולין התורה שבהן היא לנשמה והחולין שבהם הוא כדי שיבוא לשמוע. וכן אמרו בראתי יצה"ר בראתי לו תבלין תורה וכתוב עלהו לתרופה, כי תבלין מרגישים בחוש הטעם אבל תרופה מרפאת בדרך נעלמת.

ולמה מדבר שיחת חולין, כדי לקשר את המון עם/כ"ד אל הדעת, [כ"ה/כ"ו] כמ"ש אתה הארת לדעת/כ"ז שהוא בחי' הר דאיתא בגמ' אין הר [כ"ח/כ"ט] אלא בית המקדש, שנאמר [ל'/ל"א] ההר

¹⁰ עיין בפסוק שרבינו שינה אותו ולפ"ז צ"ע איך לקרא הוא או היא כי בפסוק הכוונה לארץ וכתוב הוא ומנוקד היא אבל לפי רבינו אולי הכוונה תהר

¹¹ תהלים פרק קמג (ו) פְּרַשְׁתִּי יְדֵי אֱלֹהֵי נַפְשִׁי כְּאַרְץ עֵיפָה לִּי סֶלָה:

רד"ק (ו) פְּרַשְׁתִּי יְדֵי אֱלֹהֵי נַפְשִׁי כְּאַרְץ עֵיפָה. כמו הארץ הצמאה שהיא מתאוה ומייחלת אל המטר, כן נפשי צמאה ומייחלת לך:

¹² מתוצר- בתפילה

¹³ עיין ע"ז יט: ותורה ס' את ז' והיי מוהר"ן את רמז ואת תרדי ושיש"ק ח"א את תמו

¹⁴ בדפורי ותולד- פסולת, בתקפא נראה כחוב- כסולת

¹⁵ עיין עבודה זרה דף יט: אמר רב אחא בר אדא אמר רב ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא אמר רב המנונא אמר רב שאפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד שנאמר (תהלים א ג) "ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח".

עיין חיי מוהר"ן את שער ואת תקט שרבנו אמר לרבי אהרן דרב אני אוהב אותך ואני מברכה הלאי שתזכה בעולם הבא להבין שיחות חולין שלי.

¹⁶ עיין שיחות הר"ן את קכד ...אשר כל דבור ודבור שלו אפלו בשיחת חולין, מכל שכן כשהיה מדבר בעבודת השם או כשהיה אומר ומגלה תורה, היה כל דבור ודבור מאיר ומזהיר ומתלהב כאש לוהט רשפי רשפי שלהבת. ומי שהיה מאזין ומקשיב לדבריו באמת ובתמימות היה כל דבור ודבור שלו פורח ונכנס בקרבו כלבת אש ממש עד שכל אחד מהשומעים היו נמשכין על ידי דבוריו להשם יתברך בהתקשרות נפלא והתלהבות גדולה להשם יתברך באמת.

¹⁷ חיי מוהר"ן את קנא - ואז, באותה השנה, (שנת תקסו כשנפטר בנו הקדוש שלמה אפרים) התחיל לספר ספורי מעשיות הנדפסים עתה, ואמר, עתה אתחיל לספר מעשיות, (אף וועל שוין אן הייבין מעשיות דער ציילין) ואז אמר בראש השנה שאחריו מיד שהוא ראש השנה תקס"ז התורה פתח רבי שמעון בסימן ס שמדברת מספורי מעשיות וכו'.

ועיין שיש"ק חדש ח"ג סימן תרכ - שרבנו בנסיעתו בקיץ תקסו לנאוורטש היה קרוב להוציא את הבת מלך שמרמו על נפש המשחית, והבעל דבר התגבר ע"י התגברות החרופים של הצורר הידוע (הוקן הידוע מהמעשה מוזב ועכביש הוא הסבא משפולי) אשר באותו העת התגבר בזה ביותר ויותר עד שנתפתו עי"ז רובם ככולם של אחינו בני ישראל והתרחקו מעוצם קדושתו עד היום הזה עד שנפל מחדש השני למלך שהוא כלל נשמות ישראל לשנה עצומה ובסבת השינה הזו שנגנו ונאבד מהם פני הנשמה בסתרי תורתו שהיו ראויים ומוכנים להאיר ולהזריח על פני תבל, ועל זה הכרח להתעלות יותר ברוממות השנים קדמוניות הנ"ל ולהמשיך מהם (ספורי מעשיות של שנים קדמוניות כאלה) לבושים וסמים יקרים אשר בלי ספק ינצחו ויתגברו להקיצם ולהחיותם ולעוררם גם עתה משנתם הנ"ל. ואמר אז כבר אתחיל לספר מעשיות. ועל זה אמר את המעשה מבת מלך ואת תורה ס' ...ע"ש.

¹⁸ עיין תורה ס' את ז' שלא רק המון עם צריך לקרובם ע"י ספורי מעשיות ושיחות חולין אלא גם אנשים כשרים ויפים שנפלו לשינה ע"י תאוה אכילה, וזה לשונו שם - ויש שנפלו לבחינת שנה, על ידי תאוה ומעשים רעים. ויש שהם אנשים כשרים ויפים, רק שנפילתם הוא על ידי אכילה. כי לפעמים בשאוכל האדם מאכל שלא נתברר עדין למאכל אדם, על ידי זה נופל מזו לבחינת שנה. ... ואי אפשר לעוררו, כי אם בשמתעורר מעצמו, כי צריך אתעורר דלתתא. רק בשמתעורר מעצמו, אם לא היו מעוררין אותו, הנה נשאר ישן יותר. על כן צריך תכף בשמתעורר, להראות לו פניו, ולהלביש אותו בפניו שנסתלק ממנו בשעת שנה, וזהו בחינת התעוררות השנה: וכשרוצין להראות לו פניו, ולעוררו משנתו, צריכין להלביש לו את הפנים בספורי מעשיות. כי יש שבעים פנים לתורה, והם בחינת שבעים שנים, כי כל אחד משנה מחברו. וצריכין להלביש את הפנים דוקא, מחמת שלשה טעמים: א. כי כמו שמרפאין את העור, צריכין לסגור, שלא יראו את האור פתאם. וצריכין לצמצם לו את האור, כדי שלא יזיק לו מה שיראה פתאם. כמו כן לזה שהיה בשנה ובחשך וכן רב, כשרוצין להראות לו פניו ולעוררו, צריכין להלביש לו את הפנים בספורי מעשיות, כדי שלא יזיק לו פתאם האור. וזה בחינת (תהלים י"ז):

הטוב הזה והלבנון. וביהמ"ק הוא בחי' דעת, דאית' בגמ' (ברכות לג) כל מי שיש בו דעת כאלו נבנה ביהמ"ק בימיו שביהמ"ק ניתן בין שתי אותיות ודעת ניתן בין שתי אותיות. כי ע"י תורה ותפלה א"א לקשרם אל שרשם, שרשו של האדם היא נשמתו, ואדם ע"י רוחו שמדבר בתורה ותפלה צריך להאיר אור נשמתו בנפשו לתקנה, אלא שרובא דעלמא רוחם מעורבת ברוח שטות, ועל כן רק ע"י הצדיק שהוא איש אשר רוחו בו להאיר בנפשם את שרשם שבנשמתם, ויש כאלה שדברי התורה של הצדיק הם רבוי אור אצלם מחמת שהם רחוקים מן האמת.

"אני בצדק אֶחֶז פְּנִי", "צדק", הוא בחינת לבושי, בחינת (איוב כ"ט): "צדק לבשתי". אזי: "אֶשְׁבְּעָה בְּהִקִּיז תְּמוֹנָתְךָ". כי אז יכול לראות אחר כך בהקיצו, דהיינו כשמקיצין ומעוררין אותו מהשנה, כי לא יזיק לו האור פתאם כנ"ל: והשעם השני, כי צריך להלביש, כדי שלא יתאחזו החיצונים בו: והשעם השלישי, כי החיצונים האוחזין בו, לא יניחו אותו לצאת. על כן צריך להלביש את פניו, כדי לשנותו, שלא יהיו מכירין בו, בבחינת (איוב י"ד): "משנה פניו ותשלהו". ויש כמה בחינות, בזה שמלבישין את הפנים. כי יש שמלבישין את הפנים שלו, בספור מעשה. ויש שאי אפשר לעוררו בפנים שלו, וצריך להראות לו פנים גבוהה. ולפעמים מלבישין גם כן בדברי תורה, דהיינו שאומרים תורה גבוהה, ואי אפשר לאמרה כך כמות שהיא, ומלבישין אותה בתורה נמוכה וקטנה ממנה. וזה בחינת (חבקוק ג): "ה' פעלך בקרב שנים חיהו". חיהו, פרש רש"י: "עוררהו". וזהו: "פעלך", היינו ספורי מעשיות. בקרב שנים, היינו בחינת מעשיות של השבעים פנים, שהם שבעים שנים כנ"ל (ו). היינו שמעוררין אותו על ידי ספורי מעשיות. שהן בקרב שנים, היינו המעשיות של השבעים פנים כנ"ל: אבל יש שגפול מכל השבעים פנים, עד שאי אפשר לעוררו בשום פנים, כי אם על ידי ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, שכל השבעים פנים, שבעים שנים מקבלין חיות משם. וזה בחינת עתיק, בחינת זקן, בחינת הדרת פנים (ז). שכל השבעים פנים מקבלין חיות והדור משם.

כה עיין תורה צא תנינא

ב עיין תורה צא תנינא... אבל הצדיקים אמתיים הם מקשרים חכמה תתאה בחכמה עלאה. כי שיתחן של הצדיקים אמתיים שהם משיחין ומספרים שיתחן חלין, היא יקרה מאד מאד, וכמו שאמרנו רבותינו, וזכרונם לברכה (עבודה זרה יט): "שיתחן של תלמידי חכמים צריכין למווד", כי הצדיק האמת בונה עולמות החרבין ומגביה חכמה תתאה ומקשרה לחכמה עלאה על ידי שיתחן וספורי דבריו, שמדבר עם המון עם. כי השכל של המון עם שאינם מקשרים אותו להשם יתברך, הוא נפרד מחכמה עלאה, אבל הצדיק האמת מקשר השכל של המון עם, אפלו השכל והחכמה של הרשע להשם יתברך. וזה ענין מה שהצדיקים מדברים עם אנשים שאינם הגונים או אפלו עם עכורים (אך כשמדבר עם עכורים, אזי הצדיק מוציא הטוב ממנו, והוא נשאר אפס וריק, שזה בחינת מה שהרג משה את המצרי, כי כשהצדיק מדבר עם רשעים, והצדיק מגביה שכלו ומקשרו להשם יתברך, אזי מעלה ומקשר שכלם ממקום שהם להשם יתברך. כי הצדיק האמת מצמצם שכלו, ומדבר עמו בחכמה נפלאה ובמלאכה גדולה, ומקשר כל הדבורים להשם יתברך, ועל ידי זה מביא לידי תשובה: וזה בחינת (דברים ל"ג): "והם תבו לרגלך ישא מדברתיך", ודרשו רבותינו, וזכרונם לברכה (בבא בתרא ח): "אלו תלמידי חכמים שהולכים ומכתתים רגליהם מעיר לעיר ונושאים ונותנים בדבריו של מקום". כי הצדיקים האמתיים מדברים לפעמים עם רשעים ומספרים עמהם מעסקי מלחמות וכיוצא בזה מעסקי העולם, אך הוא מלביש בזה האור הגדול של התורה, כי הוא מלביש אור התורה בלבושים שונים זה מזה, עד שמלבישו בדברים הללו, והאור התורה מתלבש בצרופים אחרים. כי אם היה הצדיק מדבר תוך תורה בפריש עם הרשע, היה יכול להתפקר יותר והיה נעשה רשע יותר: כי צדיקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם" (הושע י"ד). כי זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם מות" (יומא עב). ועל כן אם היה מגלזל לו תורה כמות שהיא, היה מתפקר יותר, כי היה נעשה אצלו סם מות, חס ושלו, כי הוא רחוק מן התורה: ועל כן צריכין להלביש לו התורה בצרופים אחרים. וכמו שמצינו בתלמי המלה, כשהושיב רגליהם ושנים וקנים, ונתן השם יתברך בלב כל אחד ואחד להלביש התורה בצרופים אחרים, וכתבו: "אלקים ברא שית' וכו' (מגלה ט), וכמו שפרש רש"י שם. כי אם היה פותחין התורה כמות שהיא, היה מתפקר יותר וכו'. ועל כן צריכין הצדיקים האמתיים לדבר עם המון שיתחן חלין, והם מלבישין בהם התורה, והם מקשרים אותם אלו הדבורים ממקום שהם, כי הם אינם רחוקים מאלו הדבורים והספורים, שהצדיק מדבר עמו, ועל ידי זה מקשר אותן ומעלה אותן להשם יתברך. וזה בחינת שהוא נושא ונותן בדבריו של מקום, דהיינו שהוא מדבר עם כל אחד לפי מקומו שהוא, והוא נושא אמתן הדבורים ונותן אותם להשם יתברך, כי הוא מקשרם לשרשם, לבחינת חכמה עלאה. נמצא שהצדיק האמת מקשר חכמה תתאה עם חכמה עלאה:

ועיין חיי מוהר"ן סימן תריד – ואפלו הרשעים שבקהלת קדש אוימן פלם היו פרוכים אחריו ונתעוררו קצת עד שהיו להם כמה וכמה הרהורי תשובה, מה שלא עלה על לבם מעולם. כאשר ספרו בפייהם בפריש, שכבר התיאשו עצמן, והיו כמשבועים ועומדים שבדאי לא יהיה להם שום הרהור תשובה, והיו רחוקים לגמרי משום צד הרהור תשובה כמפורסם לכל מי שהיה מכיר אותם. ועל ידי דבוריו הקדושים הגיע אליהם גם כן הרהור תשובה, אף על פי שמעולם לא דבר עמהם מעניני תשובה ומעניני קדשה, כלל כלל לא, רק אדרבא תמיד היה מדבר עמהם שיתחן חלין וספורים בעלמא, אף על פי כן נמשכו אחרי הקדשה מדבורים שלו לבד, עד שהיו סמוכים מאד לשוב אליו יתברך. ואם לא היתה נטרפה השעה שהתגבר הקטרוג מאד ונסתלק באמצע, בודאי היו שבים אליו יתברך וכו' וכו':

ב עיין תורה ד אות ט – שאמר משה לדודו (דברים ד): "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים". כי משה הוא בחינת אין, ודורו הדבוקים אליו ראוי להם לדעת, היינו להאיר לדעת, בחינת אין סוף, בחינת רעוא דרעוין, בחינת ה' הוא האלהים:

¹² בתשכט כתב כאן בפנים בסוגריים - צ"ל לבנון, עי' גסין נ, ועי' ילקוט פ' ואתחנן בשם ילמדנו). ואמנם כן פרשי' שם לבנון זה ביהמ"ק, וכן הוא ביומא לט: שמלכין נעוניתין וכו'. אבל עיין ילקוט שמעוני עה"פ הזה דברים פ' ד רמז תתשס הרה"ר ביהמ"ק, ועיין פסחים פח. מדרש תהלים (שחר טוב) מסור פא אברהם קרא הר, ועיין תנא דבא אליו ווסא פרק ז' הובא בבחי' שמות טו סו ביהמ"ק קנינו שנאמר הרה"ר קנתה ימינו)

¹³ ועיין תורה שלימה (במדבר יג יז אות עז) בשם מדרש ילקוט פתרון תורה – אמר ר' אלעזר לפי שהיתה בדעתו של משה שבאין מרגלין ומספרין לשון הרע על ארץ ישראל לפיכך אמר להן אין לכם רשות לעלות אלא על בית המקדש. "ועליתם את ההר" ואין "הר" אלא בית המקדש שנאמר (דברים ג' כה) "ההר הטוב הזה" והן לא עשו כן אלא עלו וריגלו את ארץ ישראל וכו'.

ועיין ילקוט שמעוני תורה ילקוט שמעוני על דברים פרק ג רמז תתטו – ההר זה בית המקדש שנאמר ההר חמד אלהים.

¹⁴ דברים ג' כה

¹⁵ לא דברים פרק ג (כה) אַעֲבֶרָה נָא וְאָרָאָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבַּנּוּ:

רש"י (כה) אעברה נא – אין נא אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה – זו ירושלים: והלבנון – זה בית המקדש:

¹⁷ בתשכט - ותפילה

כדאיתא מעשה בתלמי המלך של מצרים (מגילה ט/לג) כשהושיב ע"ב זקנים לכתוב לו ספר תורה בלשון יוגינת/ל^ט, הכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר לו כתוב לי תורת משה רבכם, ונתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד מהם עצה לשנות מהכתוב בתורה והסכימו כולן לדעת אחת **וכתבו כולם אלקים ברא ראשית במקום בראשית ברא אלקים וכו'** ועוד י"ב פסוקים שינו מהכתוב בתורה שלנו. כפרש"י שם שלא יאמר בראשית שם הוא, ושתי רשויות הן, וראשון ברא את השני. **כי הוא רחוק מן האמת**, ואם היו כותבין התורה כמות שהיא היה מתפקד יותר/ל^ה, **והוצרכו להפוך את הצירופים**. דהיינו היכן שהבינו שכיון שהוא רחוק מהאמת לא יבטל דעתו לדעת תורה אלא יבין טעות יתרעם על הסתירה שמצא לדעתו שינו קצת.

כך הצדיק שרוצה לקשר את המון עם הרחוקים מן התורה האמתיות, צריך לדבר עמהם שיחת חולין [ל'ו]/ל^ו, ולהלביש בהם התורה, רק שהוא מדבר בצירופים/ל^ח דהיינו שגם השיחות חולין של הצדיק הם תורה אלא שהיא בצרופים שנדמה לשיחות חולין, וכמבואר בגמרא ששיחות חולין של תלמיד חכם צריכה לימוד. ונקרא פסולת ארץ ישראל, כי אף שהם פסולת ארץ, שלא מגדלת פירות **אעפ"כ יש בהם תורה שהיא בחינות ישראל ועל כן נקראת פסולת ארץ ישראל, כי גם ארץ ישראל המקום הכי גרוע שבה, הוא הרבה יותר קדוש מהמקום הכי טוב בחוץ לארץ/ל^ט, כי א"י עיני ה' בה תמיד, ועי"ז אוריא מחכים (ב"ב קנח:), והשמים מעליה פתוחים עד היכל לבנת הספיר, ואין שום שר מנהיג אותה אלא הקב"ה בעצמו, ונקראת שער השמים (חסד לאברהם מעין ג'), עד שאמרו בכתובות קי. הדר בא"י**

^ל מגילה דף ט. – רבותינו לא התירו שיכתבו אלא יוגינת ותניא אמר רבי יהודה אף כשהתירו רבותינו יוגינת לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך דתניא מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת **וכתבו לו אלהים ברא ראשית**. אעשה אדם בצלם ובדמות. ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי. זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם. הבה ארדה ואבלה שם שפתם. ותצחק שרה בקרובה. כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס. ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם. ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה. וישלח את זאטוטי בני ישראל ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו. [דף ט:]: לא חמד אחד מהם נשאתי. אשר חלק ה' אלהיך אתם להאיר לכל העמים. וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתו לעובדם. וכתבו לו את צעירת הרגלים, ולא כתבו לו ואת הארנבת, מפני שאשתו של תלמי ארנבת שמה, שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה:

^{לז} שפתי חכמים מגילה ט. – ח' בטבת נכתבה התורה יוגינת בימי תלמי המלך, ובא חושך לעולם שלשה ימים עיי"ש, וכן איתא בש"ע או"ח תק"פ, ובסליחות ל' בטבת עיי"ש:

כתבו לי וכו'. פירוש בלשון יון (מפרשים), ועיין רש"י ד"ה תלמי, מלך מצרים היה, ואפ"ה ביקש לכתוב בלשון יון, לפי שלשון יון היה מובן וניכר ומפורסם אצלם, עיין פירוש המשניות להרמב"ם לקמן פ"ב מ"א. א"ל לפי שמצרים ממלכות יון היה בימיו עיין בשפ"ח (לקמן י"א ע"א) לתוספות ד"ה שלשה:

^{לח} שפתי חכמים מגילה ט. באגדה שרצה בזה "לפקור" כאילו תורה אינה מן השמים,

^ל דגל מחנה אפרים פרשת מצרע בשם הבעש"ט. ועיין בעש"ט עה"ת בראשית את קיא ובאר מים חיים שם את פט

^{לז} בעל שם טוב על התורה – פרשת בראשית את קיא. שמעתי ענין בכל דרכיך דעהו (משלי ג') גם בסיפורי דברים שעם חבירו יכוון שהוא (פט) כדי שיתקרב אצלו, ואז אם יבקש ממנו אחר כך שיעשה איזה דבר מצוה ויראת השם יתברך, ימלא משאלתו, על ידי שנתקרב כבר אצלו, בסיפורי דברים בעלמא, והוא סוד ו' כורע לגבי ה' להעלותה והבן וכו' והוא יחוד גדול: (תולדות יעקב יוסף תרומה דף ע' ע"ד):

מקור מים חיים שם הערה פט – ובס' תוי"י פ' שמות דמ"א ע"ב, וז"ל, וכן אמר הרב המגיד דק"ק באר, כי על ידי שמדבר עם המוני עם, מקרב את עצמו עמהם ויכול לקרבן לתורה ולמצוות, והוא בסוד ו' כורע לגבי ה' כדי להעלותה, אם כן נקרא דברי גשמיים גם כן בסוד מ"ן עכ"ל. וענין ו' כורע לגבי ה' עיין עוד בתוי"י פ' חקת דקס"ב ע"א, וז"ל, והנה יש מדרגה זה גם בעולם הזה שיוצא הצדיק ממדרגתו כדי שיתחבר עם מדרגה פחותה והוא כמו שכתוב בכתובים (משלי כ"ד) שבע יפול צדיק וקם, ומבואר שם כי למדרגה הנקרא שבע יפול צדיק הנקרא ו' להקימה, בסוד ו' כורע לגבי ה' להעלותה, עכ"ל. ועיין לעיל בהגה ס' ד"ה ובס' תוי"י כו' במה שהעתיקתי מפ' ויגש, ועוד עיין לקמן אות קפ"ט בסוף פרשתינו. ובס' בן פורת יוסף דנ"ט ע"ג, וז"ל, סוד שבע יפול צדיק וקם וכמו שכתוב בכתבי האר"י, כי מלכות נקרא שבע סוד אות ד' דלה ועניה כו', וכאשר יפול צדיק סוד ו' אל שבע, נעשה מן ד' ח'. ועל ידי זה קם, עכ"ל. ובס' דגל מחנה אפרים פ' מצרע ד"ה עוד יש, וז"ל, ידוע שיש שני מיני דבורים דיבור אחד תורה ותפלה, ודיבור אחד לפרנסה ולקרב את העולם, והוא ממש מה שאמר אא"ז זללה"ה כי זהו קטנות וגדלות [עיין לעיל בהגה פ"ו] להרים את העולם כולו, עכ"ל:

^{לח} צ"ע לפי הדוגמא שמביא ממה ששינו חכמים לתלמי משמע שהצדיק משנה מעט מאד רק היכן שיכולה להתעורר קושיא חזקה שתרחיק אותו, אבל מלשון שיחות חולין משמע שמשנה הרבה וכמעט לא ניכר התורה שיש בשיחות שלו. אבל פשוט שלכל אחד משנים לפני הצורך.

^{לט} פרש"י במדבר יג כב – להודיעך שבחה של ארץ ישראל שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקצוה לקברות מתים ואין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שנא' (בראשית יג) כגן ה' כארץ מצרים וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים שנא' (ישעיה ל) כי היו בצוען שריו והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים:

כמי שיש לו אלוף להבדיל מהדר בחו"ל. עיין רמב"ן (ויקרא יח כה) ו', ורק כלפי מרכז הארץ והצפון ששם הקרקע טובה לגדל פירות היא נקראת פסולת, הכי נמי השיחות חולין של הצדיק הם קדש קדשים אבל היא תורה גבוהה ונעלמת בספורי מעשיות והנעשה בעולם, לכן לא פרה ורבה כי א"א להבין בהם דבר מתוך דבר, לעומת דברי התורה של הצדיק שעושים פירות הרבה שע"י העיון בה אפשר לחדש בהם דבר מתוך דבר והן פרה ורבה עד בלי סוף :

עתה חוזר לפרש את הפסוק שבו פתח את התורה עפ"י המבואר לעיל

וזהו פי' הפסוק, שאמר משה למרגלים עלו זה בנגב ועליתם את החר. **עלו, היינו שאתם המון עם עולים** מהמצב הירוד שלכם, אל הדעת. **זה בנגב**, אי אפשר אלא ע"י שתתקרבו לצדיק הדור הנקרא "זה", ודווקא דרך בחי' ה"נגב" שבו, דהיינו השיחות חולין שלו, כי זה, הוא בחי' הצדיק, כ"ש בספר קהלת [מ"א] כי זה כל האדם ודרז"ל בגמרא (שבת ל) (מ"ב) שכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה כל העולם לא נברא אלא לשמש ולהיות צוותא ל"זה" הירא שמים שבדור כמבואר שם. **היינו הצדיק** שמכונה "זה", השער להבין אותו הוא בנגב, דרום הארץ סמוך לחברון/מ"ג **היינו פסולת א"י** ארץ ישראל, **היינו שיחת חולין**. ועי"ז יכול לקשר אתכם, לבחינת וראיתם" את ההר, היינו הדעת הנ"ל כי הדעת של הצדיק האמת היא גבוהה מאד, ומי שרחוק מהאמת קשה לו לקבל אותה, לכן הצדיק תחילה מדבר עמו שיחות חולין וסיפורי מעשיות דברים המתקבלים על דעתו הנמוכה ולאט לאט מרומם דעתו עד שיוכל לקבל את דברי התורה של הצדיק, ובאמת הדעת של הצדיק עצמו היא גבוהה מאד גם לתלמידי חכמים, כי גם הם בחי' המון העם ביחס לצדיק/מ"ה אבל לקרבם הצדיק מוריד תורה ומלביש בה חכמה עילאה, ולא צריך לרדת לשיחות חולין, ויש בזה הרבה בחי' הכל לפי התלמיד כנ"ל בתורה ס' אות ו' (לעיל בהערה) :

עתה יבאר שלא רק הכניסה להבין את דברי התורה של הצדיק, היא ע"י שיחות חולין שהצדיק מדבר, אלא לפעמים גם התלמיד הבא לצדיק, אם הצדיק קצת נפל ממדרגתו, אזי יכול התלמיד להחיות אותו ע"י שיחת חולין. כך הם פשט דברי רבנו כאן אבל צריך זהירות בזה כמבואר בתורה ל' אות ז' מ"ו. ואמנם עיין ליקוטי עצות ערך צדיק אות ט/מ"ט שמוהר"ת שינה מלשון התורה, ומשמע מדבריו שהכוונה לשיחת חולין שהצדיק מדבר עם התלמיד לפעמים זה גם טובה לצדיק, ולא כלשונו כאן דמשמע שהתלמיד בא ומדבר עמו דברי חולין. אמנם עיין חיי מוהר"ן סימן רמג/מ"ו שרבנו היה מבקש שיספרו לו חדשות העולם הזה.

^מ ועיין שו"ת רשב"א ח"א סימן קלד, ודרשות הר"ן דרוש ד'. ועיין רד"ק לך לך יד יח. ורבנו בחי' פרשת עקב ח' ט'. ומהרש"א קדושין ט. שהוא עניין טבעי. ועיין בית אלקים למב"ט שער התפלה פ"ה. ומהר"ל בכ"מ עיין נתיבות עולם נתיב התורה פ"י, שהוא מכח קדושת הארץ. עוד עיין ספורנו פרשת נח יא לח.

^{מא} * קהלת יב יג

^{מב} **שבת דף ל:** – אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנוזהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה, דכתיב (קהלת א-ג) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואמרי דבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו. סופו דברי תורה דכתיב (קהלת יב-יג) "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם" מאי כי זה כל האדם? אמר רבי (אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו. שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה.

^{מג} רש"י במדבר יג כב שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקצוה לקברות מתים.

^{מד} גם בדפוס - וראיתם, בתולד ומתולד - ועליתם (כלשון הפסוק)

^{מה} עיין שיש"ק ח"א אות תמו שמוהר"ת אמר עיקר מה שהכרתי את רבנו היה מהשיחות חולין שלו.

^{מו} תורה ל' אות ז' אפלו מה שהוא טוב אצלנו הוא רעה אצל הצדיקים, וכעין מה שאמר רבתינו, זכרונם לברכה (במזות ק"ג): 'כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים'. הינו כי עסקים ושיחת חלין שלנו הוא בודאי רעה אצלם.

^{מז} ליקוטי עצות – ערך צדיק אות ט. מה שהצדיק מדבר עם העולם לפעמים שיחת חולין הוא טובה גדולה להם, כי דיקא על ידי זה הוא מקשר אותם אל הדעת שהוא התורה. כי יש בני אדם שרחוקים מהתורה מאד, עד שאי אפשר לקרבם על ידי דברי תורה כי אם על ידי שיחת חולין דיקא. שהצדיק מלביש בהם את התורה. גם לפעמים הוא טובה להצדיק שצריך לפקח דעתו ולהחיות את עצמו על ידי שיחה זאת, וממילא מגיע טובה גדולה לזה האיש, שמדבר עם הצדיק שיחת חולין ומחיה אותו (פא):

^{מח} חיי מוהר"ן סימן רמג (ג) בענין מלי דעלמא ואפלו מלי דשטותא, שיכולין הצדיקים הגדולים להעלות אותן דבורים ולעשות בספוריהם מענינים של חל עבודה גדולה, וכמו שמוכן קצת מהדרכים וההנהגות שמשפריים מהבעל שם טוב זכרונם לברכה ומשאיר צדיקים נוראים שהיו בדורות הסמוכים. וגם בזה הקדוש מרמז קצת מענין זה כמובא שם על רב המנובא סבא שהיה מסדר תלת פרקי מלי דשטותא. אבל הפלגת גדלת חכמתו ועצם קדשותו והשגתו שהיה לרבנו זכרונם לברכה בענין זה בענין ספורי שיחות חלין וכו' היה מפלג ונשגב מאד. וקצת היה מוכן ומרמז למי שזכה לעמוד לפניו ולדבר עמו, כי כל המיני ספורים שיש בעולם וכו' שמשפרין העולם, הכל היה בא לפניו וגם כל המעשיות הנדפסים העולם הכל היו לפניו. והיה חפץ בכל פעם שייספרו לפניו חדשות מעסקי העולם, כי היה יכול להעלות ולעשות עבודה נוראה ונעלמת מאד בכל הספורים שבעולם: ומי שזכה לעמוד לפניו בקביעות, אף על פי שלא היה מי

ועוד כי לפעמים הצדיק נופל ממדרגתו, וכשבא אחד מן המון עם, ומדבר עמו דברים של הבלי העולם, והצדיק נהנה ממנו, אז הוא מחי' להצדיק, והצדיק בא למדרגתו⁹⁹, ואחר כך יכול הצדיק להעלותם לבחי' הדעת.

וזזהו רמוז בדברי משה למרגלים עלו זה בנגב ועליתם את ההר. דהיינו עלו זה, היינו כשהצדיק צריך לעלות למדרגתו, צריך אתה להיות בנגב, היינו לדבר עמו שיחת חולין כדי להחיותו, ועי"ז וראיתם¹⁰⁰ את ההר, שיוכל אז הצדיק לקשר אתכם לבחי' דעת הנקרא הר כנ"ל :

עד כאן ביאור חברותא לתורה פא

שיבין עניני הנהגותיו אפלו כטפה מן הים, אף על פי כן היה אפשר להבין איזה רמז בעלמא עד היכן מגיע סוד שיחתו בעסקי העולם ובמלי דשטותא. כי כמה פעמים זכינו לשמע תורה נפלאה מעין השיחה והספורים שספרנו עמו מקדם. ואי אפשר לבאר כל זה בכתב, בענין השיחה והספור עמו שיחת חלין. ומי שזכה לעמד לפניו ראה בזה חדושים נפלאים ונוראים, וכמה וכמה צרופים שנתגלו על ידי זה. מלבד הנסתרות. כי לא גלה אפלו כטפה מן הים כי היה סתום ונעלם מאד בתכלית ההעלם. ועדין אורו הגדול סתום ונעלם מאד מן העולם עד שיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו, אז ידעו גדלתו ותפארתו: וביותר ויותר קדם הסתלקותו בשבא מלמברג עד שנסתלק שהיה משך שתי שנים ויותר שאז היה לו החולאת הכבד שלו, אז היו מספרין לפניו יותר ויותר מעסקי העולם. ובקש שישפרו לפניו בכל פעם חדשות, ואמר שאינו יודע איך אפשר לחיות בלא חדשות. והיה דרכו על פי רב שרב היום היה סגור ומסגר. ואחר כך היה מדבר עם העולם הן מה שהיה צריך איזה אדם לדבר עמו איזה עצה באיזה עסק ובפרט עצות ביראת שמים ובעבודת השם שזה היה רב עסקו עם מקרבו, והן שאר שיחות וספורים כל מה שגודמן לתוך פינו. ורב רב היה בא מתוך השיחה הנ"ל לשיחות נפלאות של תורה ותפלה ויראת שמים, ודרכו היה תמיד שאפלו כשהיה מדבר עם בני אדם שיחות חלין היה רגלו ורב גופו מרתתין מאד. והיה רגלו מודעוץ ממש מאד וכשהיה נסמך על השלחן היה השלחן עם כל שאר אנשים הנסמכים על השלחן גם כן מרתתין מחמתו כי היה רגלו וגופו מרתת ומודעוץ תמיד. ומי שלא זכה לראות היראה שהיתה מנחת על פניו תמיד לא ראה יראה מעולם: והיה עליו כל מיני חן שבעולם. והיה מלא יראה ואהבה נפלאה שבעולם. והיה מלא יראה ואהבה וקדושה נפלאה ונוראה בכל איבר ואיבר. והיה מפשט מכל המדות והתאוות רעות בתכלית הפשיטות ובתכלית הבטול שאי אפשר למח אנושי לשער כלל אשר לא נמצא דגמתו בעולם כלל. והיה חדוש נפלא ונורא מאד מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב:

⁹⁹ מתולד - לסודיגתו

¹⁰⁰ מתולד - לסודיגתו

¹⁰¹ גם בדפוס - וראיתם, בתולד ומתולד - ועלייתם (כלשון הפסוק)